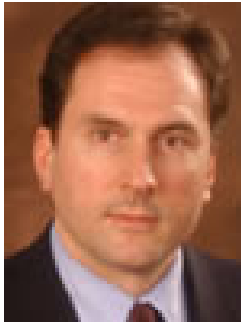

(Нови Репортер, 3.11.2010.)

Професор др Гордон Н. Бардош је добро познато име свима онима који се озбиљно баве политичким путевима и странпутицама на балканским просторима или, барем, покушавају то да чине озбиљно. Дуго година је помоћник директора “Хариман Института” у Школи за међународне и јавне односе на Универзитету Колумбија у Њујорку. Реч је о најстаријем и највећем мултидисциплинарном институту у САД који се бави Русијом, постсовјетским републикама, источном Европом и Балканом. У својим текстовима и јавним наступима професор Бардош се одликовао умереним и непристрасним ставом о политичким приликама на Балкану, што је представљало право освежење у поређењу са много чешће медијски експонираним америчким “стручњацима” за Балкан попут Данијела Сервера, Мортон Абрамовица, Курта Волкера и осталих из плејаде оних који су америчку политику на Балкану у протекле две деценије критиковали најчешће полазећи од уверења да је требало да буде још оштрија према Србима него што је била. У краћем интервјуу за “Нови Репортер”, професор Бардош износи тезу да званични Вашингтон показује знакове намере да тзв. “недовршене послове” у БиХ и на Балкану све више препушта у руке локалних политичара, а да недавна посета америчког државног секретара Хилари Клинтон Сарајеву, Београду и Приштини - у томе можда има значење камена међаша. У разговору смо се, пак, првенствено бавили ситуацијом у и око БиХ.

- Чини ми се да је посета државне секретарке Хилари Клинтон највише охрабрујућа посета неког високог америчког званичника регији југоисточне Европе у скорије време. Мислим да ово може да представља преокрет САД и у стратешком погледу према целом региону и један филозофски преокрет. Сад, видећемо како ће се ситуација даље одвијати, али мислим да је ово била веома важна посета.

Може ли се рећи да ће сада доћи до неке заједничке стратегије ЕУ и САД када је реч о БиХ, имајући у виду да су Вашингтон и Брисел деловали без заједничке стратегије ?

- То је компликовано питање, зато што ни сама ЕУ нема заједничку стратегију ни за БиХ, ни за читаву регију. Видимо, на примеру Косова, да пет чланица ЕУ не признају Косово као самосталну државу. Чини ми се да и у политици ЕУ постоје разне струје када је реч о политици према БиХ и наравно да ће онда бити неких различитих погледа и између ЕУ и САД када је реч о БиХ. С друге стране, важно је шта је заједничко: свако и у Вашингтону и у Бриселу и у Москви и у региону прихвата територијални интегритет и независност БиХ. Тако да најбитније остаје направити стратегију о томе како провести неке реформе што се тиче Устава БиХ. Ту има неких разлика, али видећемо како ће се све то одвијати.

Да ли у Вашингтону намеравају да изврше веће политичке притиске на лидере Срба, Хрвата и Бошњака у БиХ или ће САД бити задовољне да сами лидери направе договор о неким малим корацима ?

- Ако се руководимо јавним иступима секретарке Клинтон током посете регији, изгледа да ће Вашингтон применити једну нову тактику према региону, па тако и према БиХ, а то је да су реформе питање о којем сами лидери у БиХ морају да се договоре. Чини ми се да је управо то почетак једне нове филозофије у политици САД према региону, што значи да је пуно опао сав онај ентузијазам који је преовладавао у САД у последњих десет - петнаест година у погледу америчког ангажмана у свету, поготово због проблема и трагедија у Ираку и у Авганистану. Једноставно, људи су почели да схватају да постоје неки лимити америчке моћи и утицаја у свету. Људи схватају да међународна заједница, значи и САД, могу да обезбеде у БиХ и целој регији једну мирну, безбедну ситуацију, где политика може да се одвија у неким нормалним оквирима, без страха од насиља и рата. Међутим, остало је на политичарима у БиХ да разговарају како да направе систем који је у духу и балканске и босанскохерцеговачке политичке традиције и политичке културе.

Како се у Вашингтону најчешће види нови бошњачки члан Председништва БиХ Бакир Изетбеговић: као умерени политичар склон договору са Србима и Хрватима или, пак, као притајени бошњачки националиста којег занима само унитаристичка визија БиХ ?

- То још увек треба да видимо. Мислим да је, у великој мери, Бакир Изетбеговић као политичар још увек доста непознат америчкој публици, иако је његово презиме веома препознатљиво. Какав ће он бити политичар и како ће сарађивати са српским и хрватским колегама - тек треба да се види. Тако да у Вашингтону за сада нема неких јаким утисака о њему.

**Како у Вашингтону најчешће гледају на водећег српског политичара у БиХ
Милорада Додика: као на лидера који може бити конструктиван у реформама у БиХ
док се не угрожава позиција РС, или као на политичара од којег прети потенцијална
опасност да отцепи РС од БиХ ?**

- Знате, сваки политичар ће да вам каже да се популарност у политици и у јавном животу увек мења: некад је неки политичар горе, а некад је доле. Тако је пре неколико година, ако се сећате, Ричард Холбрук рекао да је Милорад Додик најперспективнији политичар своје генерације у БиХ. Данас можда више нема толико Додикове популарности код Холбрука и неких других у Вашингтону, мада и то може опет да се промени. Међутим, мени се чини да Додик сада има једну велику шансу и да је у јакој позицији да игра веома конструктивну улогу не само у РС, већ у целој БиХ. У садашњој констелацији политичких снага, чини ми се, створена је шанса да буде напретка у БиХ и Додик ће имати можда одлучујућу улогу у свему томе.

На шта конкретно мислите ?

- Чини ми се да је сада један позитиван тренутак за БиХ и за целу регију у смислу да су се сви актери углавном сложили у неким стварима, како међу великим силама у Вашингтону, Бриселу и Москви, тако и на регионалном нивоу, између Београда, Загреба и Сарајева. А чини ми се да је тако и у самој БиХ. Судаћи по констелацији политичких снага у БиХ након ових избора и по њиховим јавним иступима, изгледа да преовлађује мишљење да политика у БиХ треба да буде више реалистична и да се води на основу компромиса и консензуса. У оваквом политичком тренутку има шансе и за Додика и за остале политичаре у БиХ да направе неке кораке напред.

Да ли то значи и више разумевања у Вашингтону него раније за став Срба да РС не може бити укинута у оквиру БиХ, односно да је Србима прихватљива само БиХ у којој може опстати РС на начелима Дејтонског споразума ?

- У Вашингтону преовлађује став да не треба укинути Дејтонски споразум, а статус РС је саставни део Дејтонског споразума. Дејтонски споразум, такође, значи да се неће допустити да се БиХ распадне. Тако да није одговорно говорити нити о распаду БиХ, нити о укидању РС. Не мислим да је ту проблем. Оно што се види сада након посете

секретарке Клинтон је да ће више важности бити дато неким аутентичним, домаћим политичким решењима у БиХ, него покушајима да се нешто диктира споља. Мислим да се дошло до закључка да нека наводна решења која су диктирана споља немају легитимитет код свих народа у БиХ, а да нешто што је легитимно и стабилно мора доћи изворно, из политичког система и политичког дијалога у БиХ.

Да ли то значи и да у Вашингтону више него раније увиђају да мандат ОХР-а треба што пре окончати, јер представља сметњу демократском дијалогу у БиХ, тим пре што се доживљава као једна недемократска институција у БиХ ?

- Чини ми се да већина људи који се баве Балканом и БиХ схватају да више нема потребе за снажним међународним учешћем у политичком животу унутар БиХ. Ако се сећате оне важне изјаве Међународне комисије за Балкан, коју је водио Ђулијано Д'Амато, дате пре пет-шест година - већ тада су рекли да је нужно да се затвори ОХР. Данас, петнаест година после рата, када нема насиља у БиХ, када је прошло толико слободних демократских избора, када је политички систем релативно стабилан - нема више потребе за ОХР-ом. То се схвата све више и више.

Да ли у Вашингтону данас има више разумевања него пре за став да су много веће шансе за опстанак БиХ као децентрализоване, федералне државе – какву заговарају Срби и Хрвати – него за централистичку државу којој теже Бошњаци ?

- У Вашингтону, па и у Бриселу, углавном се разуме да је БиХ једна компликована држава и да то захтева један нешто компликованији политички систем од политичких система у којима преовлађује један народ. И међу Бошњацима има разних погледа по овом питању, а не само онако како је садржано у Вашем питању. Из јавних иступа Сулејмана Тихића, па и од Бакира Изетбеговића, видели смо један већи степен разумевања за став да политика у БиХ не може да се диктира из Сарајева, него да морају да се разумеју и ставови Бањалуке и Мостара итд. Дакле, најважније политичке врлине у БиХ су дијалог, компромис и консензус, и то је једини пут који води напред.

Мислите ли да је могуће да Федерација БиХ, због огромних трошкова функционисана са 10 кантона, у догледној будућности буде трансформисана у ентитет са 2-3 кантона, од којих би један био са већином хрватског становништва, што све гласније захтевају хрватске партије ?

- Најважније је нагласити да свако будуће политичко питање у БиХ јесте, пре свега, питање за народе и грађане БиХ. Важно је да сваки будући договор задовољава грађане БиХ и уважава њихове легитимне интересе, а не да задовољава неке међународне бирократе. Ако грађани Федерације БиХ мисле да је боље претворити 10 кантона у 2-3, што да не ? Међутим, битно је да се тај процес, као и свака реформа у БиХ, одвија мирним путевима, кроз легитимне институције политичког система, поштујући уставни поредак и без политичких претњи или унилатералних потеза. И опет да нагласим важност дијалога, компромиса и консензуса. Важно је да људи знају да међународна заједница неће допустити да опет буде насиље и рата у БиХ, а да политичке дебате и политичке конфликте - који постоје у свакој земљи и у сваком друштву - треба да решавају мирним путем.

Колико је утемељена теза да се у Бриселу дејтонска БиХ види као „балкански Кипар“ и да као таква никада неће бити примљена у ЕУ ?

- Неки људи у Бриселу вероватно гледају на БиХ у таквом смислу, али лично не мислим да та паралела стоји. И поред свих проблема у БиХ, етничке заједнице нису тако подељене као на Кипру, постоје и функционишу заједничке институције, постоји слобода кретања и промета преко ентитетских граница итд. Такође, што се тиче ситуације у БиХ, ту суседне земље не играју негативну улогу, као што, на пример, Турска игра у случају Кипра, с обзиром на то да је Турска признала „Турску Републику Северни Кипар“ а да турска војска држи под окупацијом тај део острва.

Шта мислите о појачаном анагжману Турске и Русије у БиХ и на Балкану, имајући у виду да се Турска најчешће доживљава као заштитник Бошњака, а Русија као покровитељ Срба ?

- Мислим да је то поједностављено. Примера ради, пре неколико дана је руски амбасадор у БиХ Александар Боцан Харченко био у Бањалуци и рекао је да Русија подржава интегритет и суверенитет БиХ. Тако да ја лично не видим да руска политика има неку негативну улогу у БиХ. За Турску ћемо тек да видимо, пошто се Турска појавила на Балкану у неком важнијем смислу тек у последњих пар година и мени још није сасвим

јасно какву ће улогу играти убудуће. Али, чини ми се да би најгора ствар за БиХ била да стране земље играју неку улогу у унутрашњој политици у БиХ. Као што сам већ рекао, међународна заједница има важну улогу када је реч о безбедносној ситуацији у БиХ, како би се осигурао мир у земљи. С друге стране, искуство у ових последњих 10-15 година нам говори да кад год су разни међународни фактори покушавали да утичу на унутрашњу политику у БиХ - то углавном није било позитивно. И да је боље да се страни актери ограниче на обезбеђење мира, а да се вођење унутрашње политике остави домаћим политичарима.

Каква будућност чека цео Балкан са садашњим статусом Косова као једне врсте замрзнутог конфликта на међународном плану?

- Сада смо у таквој ситуацији и то је тако, нажалост. Читав овај процес решавања будућег статуса Косова ја бих окарактерисао као дипломатски дебакл за Вашингтон, јер две трећине земаља у међународној заједници не признаје Косово као самосталну државу, а само Косово је један замрзнути конфликт. Тако сада имамо застој у целом региону. Било је и других могућности да кренемо напред у решавању тог проблема, али сад смо у позицији у којој смо. Ово остаје велики проблем за целу регију, а не само за односе између Србије и Косова. Једина добра ствар у свему овоме је да су се Београд и Вашингтон сложили да се о томе неће сложити, али да ће настојати да остваре напредак где је то могуће у односима Срба и Албанаца.

Недавно сте у свом тексту “Терор на Балкану” упозорили да се у Вашингтону потцењује опасност од терористичког потенцијала у радикалном крилу балканских муслимана. Да ли је Вашингтон, заправо, спреман да “зажмури” на једно око пред том опасношћу, зарад тренутне политичке стабилности у БиХ, Македонији и на Косову, а да, при томе, превиђа да би тако радикални исламистички елементи у блиској будућности могли знатно да ојачају и постану много већа опасност ?

- Ја бих то мало другачије објаснио. Прво, не бих рекао да та опасност има неке везе са изворним исламом. Такође, треба нагласити да термини као што су „исламски тероризам“, „православни тероризам“ или „католички тероризам“ немају никаквог научног смисла, иако појединци из свих тих вера могу учествовати у таквим акцијама или злочинима. Друго, сви знамо да 99 одсто и више муслимана на Балкану немају везе са тероризмом и немају никаквог интереса ни симпатије за то. Проблем су, међутим, мале ћелије у разним земљама на Балкану и то је велика опасност не само за Балкан, него и за Европу и за Америку. Видели смо 11. септембра 2001. године шта је двадесет људи урадило најјачој земљи на свету. Када су то могли да ураде у САД, онда замислите

У БиХ су потребна аутентична решена, а не решена диктирана споља

Пише: Гордон Н. Бардош
недеља, 07 новембар 2010 07:06

какве проблеме би само могли да направе 5,10,15 или 20 наоружаних људи по Санцаку, Македонији, Косову итд. У том смислу, то је једна велика опасност о којој морамо озбиљно водити рачуна.

(Разговарао Слободан Дурмановић)